

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 21 juli 2005

Ö 4286-02

KLAGANDE

PLS Rambøll Management A/S

Olof Palmes Allé 20

DK-8200 Århus

Danmark

Ombud: Advokat OF och jur. kand. HL

MOTPART

AS

Ombud: Advokat ML

SAKEN

Avvisande av talan

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut den 30 oktober 2002 i mål Ö 4444-02

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen, som avslår yrkandet om inhämtande av förhandsavgörande från EG-domstolen, lämnar överklagandet utan bifall.

PLS Rambøll A/S skall ersätta AS för rättegångskostnader i Högsta domstolen med nittiotvåusenfemhundra (92.500) kr, varav 75.000 kr för ombudsarvode och 17.500 kr för utlägg, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

PLS Rambøll A/S har yrkat att Högsta domstolen avvisar käromålet, befriar Rambøll från skyldigheten att ersätta ASs rättegångskostnader i hovrätten samt förpliktar denne att ersätta Rambølls rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten.

AS har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Rambøll har yrkat att Högsta domstolen skall inhämta ett förhandsavgörande från EG-domstolen enligt artikel 3.1 i protokollet om domstolens tolkning av konventionen den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av avgöranden på privaträttens område (Luxemburgprotokollet).

SKÄL

Enligt artikel 2 i konventionen den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (Brysselkonventionen) skall, om inte annat föreskrivs i konventionen, talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten. Enligt artikel 5.1 i konventionen gäller emellertid att, om talan avser avtal, talan får väckas även vid domstolen i den ort där den förpliktelse som talan avser har uppfyllts eller skall uppfyllas. Brysselkonventionen, som ersatts av Bryssel I-förordningen, tillämpas alltså i förhållande till Danmark i frågor om domstols internationella behörighet (ingressen p. 22 till Bryssel I-förordningen).

AS har vid Södra Roslags tingsrätt väckt talan mot PLS Rambøll A/S, som har hemvist i Danmark, med yrkande att tingsrätten skall förplikta Rambøll att till honom utge 4.000.000 danska kronor eller motsvarande värde i svenska kronor jämte ränta. Till stöd för sin talan har AS åberopat bl.a. att parterna varit överens om att han för vissa åtaganden skulle erhålla en minimiersättning om 4.000.000 danska kronor samt att han fullgjort sina åtaganden gentemot Rambøll. Som grund för tingsrättens behörighet har AS hänvisat till artikel 5.1 i Brysselkonventionen.

Rambøll har yrkat att talan skall avvisas. Bolaget har gjort gällande att talan inte avser avtal i den mening som avses i artikel 5.1 i Brysselkonventionen eftersom de omständigheter som AS åberopat till grund för sin talan lika gärna kan anses avse skadestånd på grund av kontraktsbrott eller skadestånd på grund av culpa in contrahendo. Rambøll har vidare anfört att det visserligen förekommit diskussioner om ett avtal, men att det inte har ingåtts något sådant. Till

utveckling av sistnämnda grund för avvisning har Rambøll anfört att det inte kan vara tillräckligt med ett i det närmaste blankt påstående om att avtal ingåtts för att tingsrätten skall anses vara behörigt forum enligt artikel 5.1 i konventionen. Käranden har att styrka eller i vart fall göra sannolikt att avtalsgrundande rättsfakta föreligger.

Rambøll har föreslagit att Högsta domstolen skall inhämta förhandsavgörande från EG-domstolen i följande frågor:

1. Är det tillräckligt att käranden påstår att ett avtal har träffats för att domstolen skall vara behörig enligt artikel 5.1 i Brysselkonventionen eller har domstolen vid sin behörighetsprövning, efter invändning av svaranden, att pröva bevisningen för kärandens påstående?
2. Om svaret på första frågan är att domstolen skall värdera bevisningen vid sin behörighetsprövning, krävs det att käranden styrker att ett avtal föreligger eller kan domstolen godta ett lägre beviskrav än det som gäller vid domstolens prövning i sak och i så fall vilket krav skall uppställas på bevisningen?

Det står klart att vad AS har anfört till stöd för sin talan innebär ett påstående om att avtal har ingåtts och att yrkandet i första hand avser fullgörelse av en avtalad förpliktelse att utge det fordrade beloppet. Om uppfyllelseorten för sådan fullgörelse råder inte tvist.

Till skillnad mot Konventionen (d. 19 juni 1980) om tillämplig lag för avtalsförpliktelser (Romkonventionen) saknar Brysselkonventionen en uttrycklig bestämmelse till ledning för hur domstolen skall förfara när svaranden bestrider förekomsten av det avtal som åberopats som grund för domstolens behörighet

(jfr Romkonventionen artikel 8.1). EG-domstolen har i rättsfallet C-38/81 Effer, REG 1982 s. 825, emellertid slagit fast att artikel 5.1 i Brysselkonventionen innebär att domstolen skall pröva sin behörighet även om svaranden bestrider förekomsten eller giltigheten av det avtal käranden gjort gällande som grund för den nationella domstolens behörighet.

Av Efferfallet kan inte sägas framgå att EG-domstolen tagit ställning till vilket beviskrav för att avtal ingåtts som den nationella domstolen skall tillämpa vid sin behörighetsprövning. Den hänskjutna frågan avsåg inte heller detta spörsmål. EG-domstolen uttalade emellertid att den nationella domstolen vid avgörande av sin behörighet får pröva ("may examine") den bevisning part lägger fram för domstolen. Uttalandet har blivit föremål för skilda tolkningar och bedömningar i litteraturen (se Pålsson i Svensk Juristtidning 1999, Dubbelrelevanta rättsfakta vid prövning av domstols behörighet, s. 321 ff.).

I ett senare rättsfall, C-68/93 Shevill, REG 1995 s. I-00415, som gällde tillämpningen av artikel 5.3 i Brysselkonventionen, ställdes bl.a. frågan om den nationella domstolen vid sin prövning av om den är behörig att avgöra en tvist om skadestånd utanför avtalsförhållanden skall tillämpa andra bestämmelser än landets egna och vilken materiell rätt, vilka förfarandebestämmelser samt bestämmelser om bevisning den i så fall skall tillämpa (fråga nr 5).

I sitt svar poängterade EG-domstolen att Brysselkonventionen inte har som ändamål att harmonisera konventionsstaternas materiella och processuella rättsregler (punkt 35). Vidare uttalades att det följer av en fast praxis att, när det gäller processuella rättsregler, man skall åberopa sig på de regler som tillämpas

i den domstol där talan väckts, under förutsättning att tillämpningen av dessa regler inte undergräver konventionens avsedda effekt (punkt 36).

Av dessa principiella uttalanden kan slutsatsen dras att frågor om bevismedel och beviskrav för att ett avtal har träffats faller utanför Brysselkonventionens tillämpningsområde och därmed inte skall besvaras genom en tolkning av konventionen (se lydelsen av artikel 3.1 i Luxemburgprotokollet). Det ankommer däremot på den nationella domstolen att vid prövningen av sin behörighet tillse att en tillämpning av de nationella reglerna vad gäller beviskravet inte undergräver konventionens effekt.

Eftersom frågan om beviskravet för avtalsgrundande rättsfakta vid den nationella domstolens prövning av sin behörighet således faller utanför Brysselkonventionens tillämpningsområde skall Rambølls yrkande om inhämtande av förhandsavgörande avslås.

Enligt artikel 4.2 i Romkonventionen gäller en presumtion för att svensk lag är tillämplig på det påstådda avtalet mellan AS och Rambøll eftersom AS vid avtalsslutet hade sin vanliga vistelseort i Sverige. Då avtalet har sin anknytning närmast till Sverige saknas anledning att frångå denna presumtion. Svensk materiell rätt är därför tillämplig på frågan om ett avtal har ingåtts mellan parterna.

Frågan är då vilket beviskrav som skall ställas på de avtalsgrundande rättsfakta som AS har åberopat som stöd för sitt påstående om att avtal har ingåtts och som skulle föranleda att tingsrätten är behörig att uppta hans talan till prövning.

I princip gäller att en kârânde har bevisbörda för sådana omständigheter som grundar rättens behörighet (se bl.a. Bogdan, Svensk Internationell Privat- och Processrätt, 6 uppl., s. 127 f.). I allmänhet saknar de behörighetsgrundande omständigheterna betydelse för själva saken. Om emellertid, som i detta fall, svaranden bestrider att ett avtal träffats, kan dock en och samma omständighet i vissa fall ha betydelse såväl för domstolens behörighet som för själva saken (s.k. dubbelrelevanta rättsfakta). Frågan är då om sådana omständigheter skall behöva bevisas redan inom ramen för behörighetsprövningen. Utöver Arbetsdomstolens dom 1995 nr 120 (som avsåg svensk rätts autonoma behörighetsregler) saknas vägledande uttalanden om behörighetsprövningen när talan väckts om fullgörelse av en avtalsförpliktelse och svaranden bestritt att avtal har ingåtts.

Ändamålsskäl och processekonomiska skäl talar starkt för att domstolen inte skall behöva ge sig in i sakfrågan i målet för att avgöra om den är behörig. Krav på att kârânden skall göra antagligt att ett avtal föreligger, att det finns sannolika skäl härför eller att detta skall vara styrkt kan alla medföra ett komplext förfarande inför domstolen i en fråga som slutligt kan komma att avgöras i sak av denna (eller annan) domstol; ett beslut i behörighetsfrågan är därtill i regel överklagbart. Det är därför, när förekomsten av avtal bestrids, rimligt att domstolen vid prövningen av sin behörighet godtar de omständigheter kârânden åberopar till stöd för att avtal har ingåtts. En förutsättning härför bör dock vara att det inte redan av vad kârânden anfört eller av andra skäl är uppenbart att påståendet om att avtal träffats saknar grund. (Se även Pålsson a.a., s. 326 ff. och Hertz, Jurisdiction in Contract and Tort under the Brussels Convention, s. 295 f.)

Frågan är då om ett på detta sätt formulerat beviskrav avseende dubbelrelevanta rättsfakta kan anses undergräva Brysselkonventionens avsedda effekt vid en prövning enligt artikel 5.1.

Ändamålet med Brysselkonventionen är att fördela domstolars internationella behörighet. Om en domstol funnit sig behörig och senare vid sin prövning av saken kommer fram till att avtalet inte existerade ogillas talan i stället för att den avvisas, vilket vid en tillämpning av ett högre beviskrav vid den inledande behörighetsprövningen skulle ha kunnat bli fallet. Att talan ogillas istället för avvisas skulle i ett sådant fall kunna anses innebära att saken har undandragits prövning av den domstol som skulle ha varit behörig att avgöra denna. Om avvisning sker kan nämligen käranden väcka ny talan mot svaranden vid domstolen i svarandens hemvist (artikel 2 i Brysselkonventionen), vilket på grund av reglerna om res judicata inte är möjligt om talan har ogillats. Vid bedömningen av betydelsen av denna effekt av ett lågt ställt beviskrav bör dock beaktas att den materiella rätt som skall tillämpas vid prövningen av ett avtals existens styrs av Romkonventionen, varför samma lag är tillämplig oavsett var sakprövningen sker.

EG-domstolen har i olika sammanhang, bl.a. i målet C-116/02 Gasser (domen ej publicerad i rättsfallssamlingen) framhållit att det är ostridigt att Brysselkonventionen har till syfte att säkerställa rättssäkerheten genom att göra det möjligt för parterna att på förhand veta vilken domstol som är behörig. I kravet på förutsebarhet får anses ligga att käranden utan svårighet kan bedöma var talan skall väckas, samt att svaranden och domstolen utan att behöva inlåta sig i ett omfattande förfarande kan bedöma om så har skett vid behörigt forum. Ett beviskrav av det slag som nu har formulerats får anses främja ett sådant krav på förutsebarhet.

Sammanfattningsvis kan det ovan angivna beviskravet i vissa fall antas påverka Brysselkonventionens avsedda effekt. Med hänsyn tagen till vad som ovan anförts samt till att i konventionen såväl förutses som medges möjlighet för käranden att i vissa situationer välja var talan skall väckas, kan beviskravet dock inte sägas undergräva konventionens avsedda effekt.

Vad AS i sin stämningsansökan har anført till stöd för förekomsten av ett avtal mellan honom och Rambøll kan inte anses uppenbart ogrundat. Södra Roslags tingsrätt är därför behörig att pröva tvisten mellan parterna.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Pripp, Lundius, Lindeblad,
Calissendorff (referent) och Inger Nyström
Föredragande revisionssekreterare: Thornefors